

آموزه‌های بالینی مکتب طب ایرانی

جلد ۱

محمد عبادیانی

سرشناسه: عبادیانی، محمد، ۱۳۳۲-
 عنوان و نام پدیدآور: آموزه‌های بالینی مکتب طب ایرانی / محمد عبادیانی
 مشخصات نشر: تهران: نیاکان، ۱۳۹۰
 مشخصات ظاهری: ۲ ج. جدول.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۳۹۲-۱-۴
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۱۶].
 موضوع: پزشکی سنتی
 موضوع: کارآموزی (پزشکی)
 موضوع: بیماران - شرح حال
 موضوع: تشخیص‌فریگی
 رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۰/ع ۲۱۸/۱۳۵ R
 رده‌بندی دیویی: ۶۱۰
 شماره کتابشناسی ملی: ۲۴۴۳۰۴

تهران، خیابان انقلاب، بعد از خیابان ویلا، کوچه شاهرود، پلاک ۸، واحد ۸
 تلفن ۸۸۹۳۵۶۴۲-۸۸۹۳۵۹۸۸
 آموزه‌های بالینی مکتب طب ایرانی /
 محمد عبادیانی
 صفحه‌آرایی: مجید فرخی
 طرح روی جلد: مرتضی رحمتی
 لیتوگرافی و چاپ: خجسته نوین
 صحافی: اندیشه
 نوبت چاپ: اول
 سال نشر: ۱۳۹۰ تهران
 ناظر چاپ: آمنه فرخی
 کليه حقوق محفوظ و مخصوص انتشارات نیاکان است
 قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

فهرست

۷	سبب نگارش کتاب
۱۲	مقدمه
۱۷	اخلاق پزشک
۲۷	آراستگی و سلامت پزشک
۳۳	شرح حال بیمار
۴۳	تعیین مزاج جبلّی بیمار
۹۳	روش معاینه از سر تا قدم
۱۱۳	دریافت علایم ذهنی و عینی بیمار

سبب نگارش کتاب

داوطلبان مقطع تحصیلی دکترای تخصصی طب سنتی از سال ۱۳۸۶ از طریق آزمون سراسری وارد دانشکده‌های طب سنتی می‌شوند. به طور طبیعی این افراد پیش از ورود به دانشکده، جهت آمادگی برای شرکت در آزمون، با برخی مطالب این رشته به صورت مقدماتی آشنا می‌شوند. این آشنایی سطحی سوالات بی‌شماری در ذهن داوطلبان این رشته به وجود می‌آورد که صد البته در حین تحصیل در دانشکده طب سنتی به پاسخ روشنی برای بسیاری از آنها دست می‌یابد. نگارنده که از بدو تاسیس دانشکده طب سنتی با دانشجویان این رشته و مشکلات مبتلابه آنها، مأنوس و محشور بودم، و هموار دغدغه آموزش، پژوهش و تحقیق جدی در این حوزه را داشته‌ام، بخش عمده‌ای از مشکلات دانشجویان را مربوط به عدم فهم متون کتب طب سنتی و برخی دیگر را مربوط به عدم توانایی دانشجویان در تطبیق آموزه‌های نظری با مصادیق آنها در بخش عملی و به ویژه در «کارآموزی‌های بالینی» می‌دانم. به نظر می‌رسد پرسش‌ها و ابهامات مطرح شده از سوی دستیاران دکترای تخصصی در سه شکل زیر قابل طرح و بررسی است:

۱. سوالاتی که در نتیجه نحوه تدریس استادان این رشته در ذهن دانشجو نقش می‌بندد، به بیان دیگر وقتی استادی قادر نباشد توضیح، تفسیر و تبیین قابل فهمی از مفاهیم، ترمینولوژی و مطالب موجود در کتب طب سنتی ارائه کند، در واقع بخش عمده‌ای از تدریس که همانا انتقال مفاهیم است، صورت نمی‌گیرد. در این شرایط بر استاد است که در رفع ابهامات و مشکلات موجود و ارائه پاسخ دقیق به دانشجو، و کمال‌بخشی به تدریس و انتقال مفاهیم بکوشد.

۲. پاره‌ای از سوالاتی که در ذهن دانشجویان نقش می‌بندد ناشی از کم کاری‌های دانشجو، و به طور اخص ناشی از عدم انجام مباحثات لازم و کنکاش کافی در متون طب سنتی و سایر علوم پیش‌نیاز و مکمل این رشته است. قطعاً طرح چنین سوالاتی ناشی از کاستی‌های دانشجویان در تحصیل علم است و ربطی به نحوه تدریس و فعالیت استاد ندارد.

همان‌طور که بارها متذکر شده‌ام یادگیری علوم پزشکی مکتب طب ایرانی نیازمند بهره‌گیری از روش‌های تحصیل حوزوی، و انجام مباحثات سخت میان گروه‌هایی از دانشجویان یا حداقل دو دانشجو است. فایده انجام مباحثات در این است که برداشت و فهم دانشجویان از مفاهیم و مطالب موجود در کتب طب سنتی، بارها توسط دانشجویان تکرار می‌شود، با بیان ادله مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد، ابهامات احتمالی با کمک استاد برطرف می‌شود و سرانجام، مطالب ملکه ذهن دانشجو می‌شود.

۳. برخی از سوالات مطرح شده در ذهن دانشجو، نه از تدریس استاد، و نه از کاستی‌های دانشجو در تحصیل علم، که از پیچیدگی موضوع ناشی می‌شود. همان‌طور که در هر مکتب پزشکی موضوعات و مفاهیم غامض و پیچیده‌ای وجود دارد، در مکتب طب ایرانی نیز موضوعاتی نظیر روح طبی، از امور مهم و غامض به شمار می‌آید و

دانشجو برای درک این نوع موضوعات نیازمند مألوف شدن با آنها، صرف وقت و تلاش ذهنی و علمی بسیار است.

از سویی بخشی از این سوالات نیز به دلیل عدم آشنایی دانشجو با علمی است که ریشه در سایر علوم مثل فلسفه دارد. در این صورت تا این علوم فرا گرفته نشود، دانشجو قادر به درک پاسخ سوالات نخواهد بود. پاره‌ای از مشکلات دانشجویان نیز ناشی از آموختگی آنان با سیستم‌های نوین آموزشی در کتب طب رایج است. به عنوان مثال در سیستم‌های رایج، نحوه تبویب و فهرست مطالب و موضوعات به گونه‌ای است که دانشجو به راحتی با مراجعه به نمایه کتب موفق به حل مشکل و یافتن پاسخ می‌شود. در حالی که این نوع تبویب در کتب طب ایرانی موجود نیست و دانشجوی این رشته می‌بایستی از جمع میان امهاتی که در طب نظری و عملی فرا گرفته به پاسخی برای سوالش برسد.

در دوران قدیم، آموزش پزشکی مبتنی بر روش آموزش حوزوی؛ و رابطه استاد و دانشجو، رابطه‌ای تنگاتنگ بوده است. در این راستا کلیه امور کلینیکی به صورت حضوری و به اصطلاح سینه به سینه و در حیطه عمل و تجربه آموخته می‌شد و هیچگاه برای این قبیل موضوعات کتابی به رشته تحریر در نمی‌آمد. در حالی که دانشجوی امروزی مکتب طب ایرانی از چنین فرصتی بی‌بهره است و ناگزیر از فراگیری مطالبی نامحدود در مدت زمانی محدود است و این نقص بزرگی در امر آموزش محسوب می‌شود که امیدوارم در سال‌های آتی برای آن چاره‌ای اندیشه شود.

نحوه گرفتن شرح حال از بیماران در مکتب طب ایرانی - موضوع اصلی این کتاب - بخشی از دانش پزشکی نیاکان است که دانشجویان دکترای تخصصی طب سنتی در دوره کارآموزی ۱ آن را فرا می‌گیرند.

در چند دوره‌ای که تدریس این درس به عهده‌ام بوده، به رغم آن که تمام سعی و تلاشم را در انتقال مفاهیم و مطالب به دانشجویان به کار بسته‌ام ولی در عمل، موانعی که عمدتاً در حیطه اختیارم نبوده، مانع دستیابی به این مهم شده است. کتابی که پیش رو دارید تلاشی است برای یکسان‌سازی دانش دانشجویان رشته دکترای تخصصی در واحد درسی کارآموزی بالینی^۱، به امید آن که دستیاران دکترای تخصصی طب سنتی با در اختیار داشتن این متن، با گام‌های محکم‌تری بر بالین بیمار حاضر شوند. و به امید آن که این خدمت کوچک، آغازی برای خدمات بزرگ‌تر علمی و فرهنگی در این عرصه شود.

به مصداق من لم یسکر المخلوق لم یسکر الخالق، بر خود لازم می‌دانم از کسانی که نگارنده را در تدوین این کتاب یاری رساندند، تشکر و قدردانی نمایم و از خداوند یکتا برای آنان بهروزی در دنیا و حسن عاقبت طلب نمایم. از خانم دکتر ژילה نقیبی هرات که عشق و آفری به ارتقای مکتب طب ایرانی دارد، به خاطر مطالعه کتاب و ارایه نکات ارزنده و به ویژه پیشنهاد واژه زیبای «آموزه‌های بالینی» به جای «کارآموزی بالینی»؛ و خانم مهناز میری که همواره رحمت نمونه‌خوانی مطالب به عهده ایشان است، بسیار سپاسگزارم. از خانم فرشته فرخی که پیوسته مشوق و معین من در نگارش کتب بوده است، به خاطر ویراستاری کتاب سپاسگزارم. از تمامی کسانی که در تدوین این کتاب به صور مختلف نگارنده را یاری کرده‌اند از جمله محقق و پژوهشگر ارجمند، آقای برزو قادری که علاوه بر توفیقاتی که خداوند در کسب علوم مختلف به ایشان ارزانی داشته، از نعمت هنر تصویرگری نیز بهره‌مندند، به خاطر ترسیم تصاویر کتاب؛ و آقای مجید فرخی که کار صفحه‌آرایی کتاب را به عهده داشته است، سپاسگزارم و تمام دست‌هایی را که در این کار خیر، موثر بوده‌اند به گرمی می‌فشارم و

از خداوند منان توفیقات بیشتر آنان را طلب می‌کنم.
در خاتمه از محققان، پژوهشگران و استادان گرامی، دانشجویان
نکته‌سنج و سایر علاقمندان به مکتب طب ایرانی تقاضا می‌کنم مرا از
هر گونه لغزش و خطای رفته در نگارش این کتاب، از طریق شماره
تلفن ناشر مطلع سازند تا انشاءالله در چاپ‌های بعدی اصلاح شود. و
ما توفیقی الا بالله.

محمد عبادیانی

مدرس دانشکده طب سنتی

دانشگاه علوم پزشکی تهران

www.ketab.ir

مقدمه

دانشجویان دکترای تخصصی طب سنتی ایران، پس از گذراندن دروس نظری به فراگیری نکات بالینی خواهند پرداخت. این دانشجویان با گذراندن کلاس‌های آموزشی و به موازات آن با مطالعه کتب حکمای طب ایرانی، بالقوه صاحب دانش پزشکی می‌شوند. با آموزش‌های ارایه شده در دوره کارآموزی، هر دانشجو دانش خویش را از قوه به فعل درمی‌آورد، و مصداق هر یک از مطالب را در حیطه عمل و در مواجهه با بیماران درمی‌یابد. دو دوره کارآموزی ۱ و ۲ به گونه‌ای طراحی شده است تا دانشجویان در حیطه طب عملی صاحب علم و تجربه کافی شوند. در دوره کارآموزی ۱، دانشجویان بر اساس دانش طب ایرانی و تحت اشراف استادان این مکتب، با نحوه گرفتن شرح حال بیماران آشنا می‌شوند و تا حدی تجربه کسب می‌کنند. در دوره کارآموزی ۲، دانشجویان با الگوریتم‌های تشخیصی و درمانی بیماری‌ها آشنا می‌شوند و با کسب تجاربی آماده ورود به عرصه خدمات درمانی می‌شوند. مجموعه پیش‌رو، به منظور استفاده دانشجویان این رشته در دوره کارآموزی ۱ تدوین شده است. در واقع این کتاب بخشی از آموزه‌های بالینی مکتب طب ایرانی است که به اجمال به اصول

اولیه و مهم اخلاق پزشک در بالین بیمار، نحوه گرفتن شرح حال و معاینه بیمار - که در دوره کارآموزی ۲ مورد نیاز دانشجویان است - می‌پردازد. نگارنده رجای واثق دارد چنانچه دانشجویان مساعی خود را در فراگیری سطر به سطر این کتاب به کار گیرند، دوره کارآموزی ۲ را به راحتی و با موفقیت خواهند گذراند. مطالب بیان شده در این کتاب به گونه‌ای طراحی شده که دانشجو را به خصوص در بخش گرفتن شرح حال کامل از بیمار - که رکن رکن تشخیص و درمان است - از مراجعه به منابع متعدد، بی‌نیاز می‌کند.

www.ketab.ir